

# Dilemata v sociální práci



# Paradigmata

- Reaktivní
  - Terapeutické
  - Sociálně právní pomoc
  - Reformní
- Proaktivní
  - Edukační
  - Podpora funkční komunity
- Kazuistika:
  - Senior, 85 let v domově pro seniory, mobilní, stýká se s rodinou, aktivit se účastní - ne příliš nadšeně, požádal o eutanazii

# Úrovně sociální práce - kazuistika

- Mikropraxe = práce s jednotlivcem (poradenství)
- Mezopraxe = práce s rodinou či skupinou (do 10 až 12 lidí) – komunitou - terapeutickou
- Makropraxe = práce s komunitou – více než 12 osob, části měst, komunitní plánování, práce s vyloučenou lokalitou a podobně.

# Dilemata

- Dilema – není jasné řešení
- Všechna řešení mají svá pro a proti
- Jen z pohledu v budoucnu, můžeme chápat důsledky

# Sociální fungování - Barlettová

Jádrem konceptu je představa, že lidé a prostředí jsou v permanentní interakci, přičemž prostředí klade na člověka určité požadavky a člověk je nucen na ně reagovat.

- Mezi požadavky prostředí a člověkem musí být navozena určitá rovnováha – když není – role sociální práce.
- Přičemž není důležité, zda je nedostatek na straně klienta, či zda jde o problém na straně sociálního prostředí, které vytváří nezvládnutelné požadavky.
- Příklad – požadavkem ekonomiky je maximální zaměstnanost, požadavkem občana je minimalizovat zaměstnání a maximalizovat volný čas

# Kvalita vs. Kvantita – o co nám šlo v kazuistice

- Kvalita života – sociální kontakty, příčinná léčba, pojetí smyslu života, osobního naplnění, osobnostní rozvoj
- Kvantita života – mobilita, množství prožitků, symptomatická léčba, úspěšnost
  
- Kvalita sociálních služeb – co evaluuji? Spokojenost (může být dána možností neměnit se), rozvoj člověka, množství výkonů – vždy může být spokojený odběratel služby
- Kvantita služeb a množství klientů – ztrácíme individualitu, není čas vést k osamostatnění

# Množství klientů a kvalita služby

- Množství klientů – manažerismus v sociální práci, cost benefit ratio,
- Kvalita služby – prodražuje službu, empowerment – osamostatňuje, práce s vyloučenou lokalitou – aby zůstali závislími na pomoci?
- Jednolitost osobního postoje a postoje organizace – strategické cíle, poslání
- Kvalita a kvantita života klienta

# Pacient, klient, uživatel – změna přístupu

- Maximální míra kontroly
- Pacient = diagnóza evidence base medicine (na důkazech založené medicíně). Léčíme diagnózu.
- Pojem pacient používáme i u zdravých lidí – těhotné ženy, LDN – kde selhaly soc. služby, nedostatečnost rodiny...
- Lingvisticky – odborný jazyk – známka moci
- Architektura – sterilní neosobní prostředí,
- Sociální pozadí – sociální pracovníci, pracovníci lidskoprávních organizací, zástupci ombudsmana, občané minoritního etnika a podobně.
- Pacientské pozadí – jsme v roli pasivního příjemce pomoci, jdu do opravy, personál dělá maximum věcí za nás



- Klient – máme kontrakt, vzájemný závazek
  - Uživatel – jsem ten, kdo užívá, využívá nabídky – kde jsou pobytové služby? Závislost na službě – z pohodlnosti, jako cíl sociální práce
  - Zákazník – najímám si službu, přináší zisk
  - Abonent – předplatitel, jen tehdy kdy chce – nejistota příjmu organizace
- Koho vybírám jako odběratele služby v kazuistice?

# Nosné dilema SP

- Podporovat / kontrolovat
- Kontrola :
  - Příjemce podpory
  - Funkční části společnosti – OSVČ, zaměstnavatelé
  - Kontrola pomáhajících
- Podpora:
  - Znevýhodněných
  - Pracujících a společensky fungujících podle zaběhlé normy

# Kontrola vs. podpora

- **Lifeworld – Jürgen Habermas**
- Státní struktury mají schopnost zničit přirozené prvky sociální pomoci, které stojí na sousedské pomoci, sociálních sítích jednotlivců a podobně. Lifeworld je v protikladu k oblasti kontrolované státem (statorganised).
- Hledání vzájemného konsensu je postaveno na komunikační akci, která posiluje sociální integraci.
- 1. Dohoda vytvořená na argumentaci
- 2. Všichni účastníci jsou podporováni pro aktivní účast
- 3. Všechny návrhy jsou prodiskutované
- 4. Všichni mohou vyjádřit své postoje.

# Kontrola vs. podpora

- **Pomoc není zboží – Gert van Der Laan**
- Vnější tlaky na efektivitu (stát, manažerismus) vs. strach ze zneužití moci vůči klientovi (občanská hnutí).
- Emancipace klientů je možná pouze v rámci společnosti, proto nelze rezignovat na ukázněvání.
- Pomoc a kontrola jsou nedílnou součástí sociální práce.
- Cílem sociální práce je rozvoj klienta v jeho vnitřním světě, aby potřeboval jen nutno pomoc. Emancipace klienta je možná jen v rámci společnosti, která má na svém pozadí modely a systémy ukázněvání.

# Kontrola vs. podpora

- **Umění pomáhat – Ivan Úlehla**

- Pro Úlehlou je dilema sociální pomoci a kontroly, záležitostí dynamické změny, která je svým způsobem kontinuální. Toto dilema je ovlivňováno třemi okruhy:

- Klientovy způsoby

podpora	kontrola
---------	----------

- Pracovníkova odbornost

podpora	kontrola
---------	----------

- Normy společnosti

podpora	kontrola
---------	----------

- Míra kontroly v závislosti na motivaci

# Kontrola vs. podpora

- **Sociální pomoc, sociální kontrola a rozvoj zdraví v partnerských vztazích – Kieran T. Sullivan and col.**
- Tento autor se svým týmem se zabýval sociální pomocí a sociální kontrolu u osob dlouhodobě nemocných v souvislosti s jejich partnerskými vztahy.
- V tomto kontextu rozlišují pozitivní a negativní sociální kontrolu.
- Negativní sociální kontrola je nám všem nějak jasná – kontrolujeme dodržování léčebného režimu všemi dostupnými nástroji – laboratoř, magnetická rezonance – jen v souvislosti s pacientem jako jednotlivcem.
- Pozitivní sociální kontrola – je využití partnera pro motivaci k léčbě. Zapojení partnera do systému pomoci se nám jeví spíše jako podpora. Motivující a motivovaný partner pro léčbu je kontrolním mechanismem.

# Kontrola vs. podpora

## *Problém nebo řešení – Dalet*

Dalet je česká společnost zabývající se **koučováním, terapii, supervizi a vzděláváním.**

**Řešení** je jedno, kde problém vznikl. Zaměření na zdroje pomáhající ke změně.

Klientova situace z hlediska času	Zaměření na problém	Zaměření na řešení
Minulost	Minulá selhání	Minulé úspěchy
Současnost	Přítomné nedostatky	Přítomné zdroje
Budoucnost	Budoucí omezení	Budoucí možnosti

# Skupiny

- Minulé úspěchy
- Přítomné zdroje
- Budoucí možnosti



## Podpora – kontrola, touha po moci nebo pomoci?

Kontrola	Podpora
Opatrování	Doprovázení
Dozor	Vzdělávání
Přesvědčování	Poradenství
Vyjasňování	Terapeutické postupy

# Formalizace - deformalizace

- Formalizace – maximální kontrola státem, institucionální služby
- Deformalizace – rozvoj dobrovolnické činnosti, nestátní neziskové organizace
- Domovy pro seniory a zdravotnická zařízení:
- Příspěvkové organizace státu a územně samosprávných celků – vyšší platy, nižší platby, pomalé změny a reakce na prostředí
- Neziskové organizace – nižší platy, větší svoboda, nelézání netradičních cest (Olomouc), pružnější reakce na prostředí a jeho změny
- Obchodní společnosti – nekontrolovatelná živelnost

# Profesionalizace - deprofesionalizace

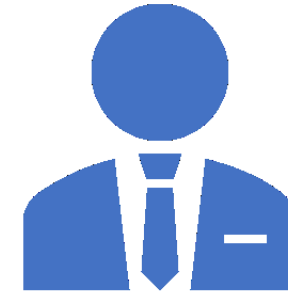
Profesionalizace – vyšší míra kontroly, typizace, standardy, definované pracovní pozice na vzdělání, nikoliv na lidských nebo profesních kompetencích

Deprofesionalizace – především příbuzní a dobrovolníci – lepší kvalita výsledků – asistent sociálních služeb

# Polyvalence - specializace



Polyvalence – sociální pracovník je zaměřen na široké spektrum práce



Specializace – sociální pracovník je specialista v jistém oboru pomoci

# Materiální – nemateriální pomoc

Potravinové banky, šatníky

Pomáhají v krizové situaci

Nabourávají „výchovný“ model dávek – dávky nastaveny tak, aby nebylo na alkohol a cigarety, materiální pomoc pomáhá vytvářet finanční rezervu na závislosti.

# Dilemata a rodina?

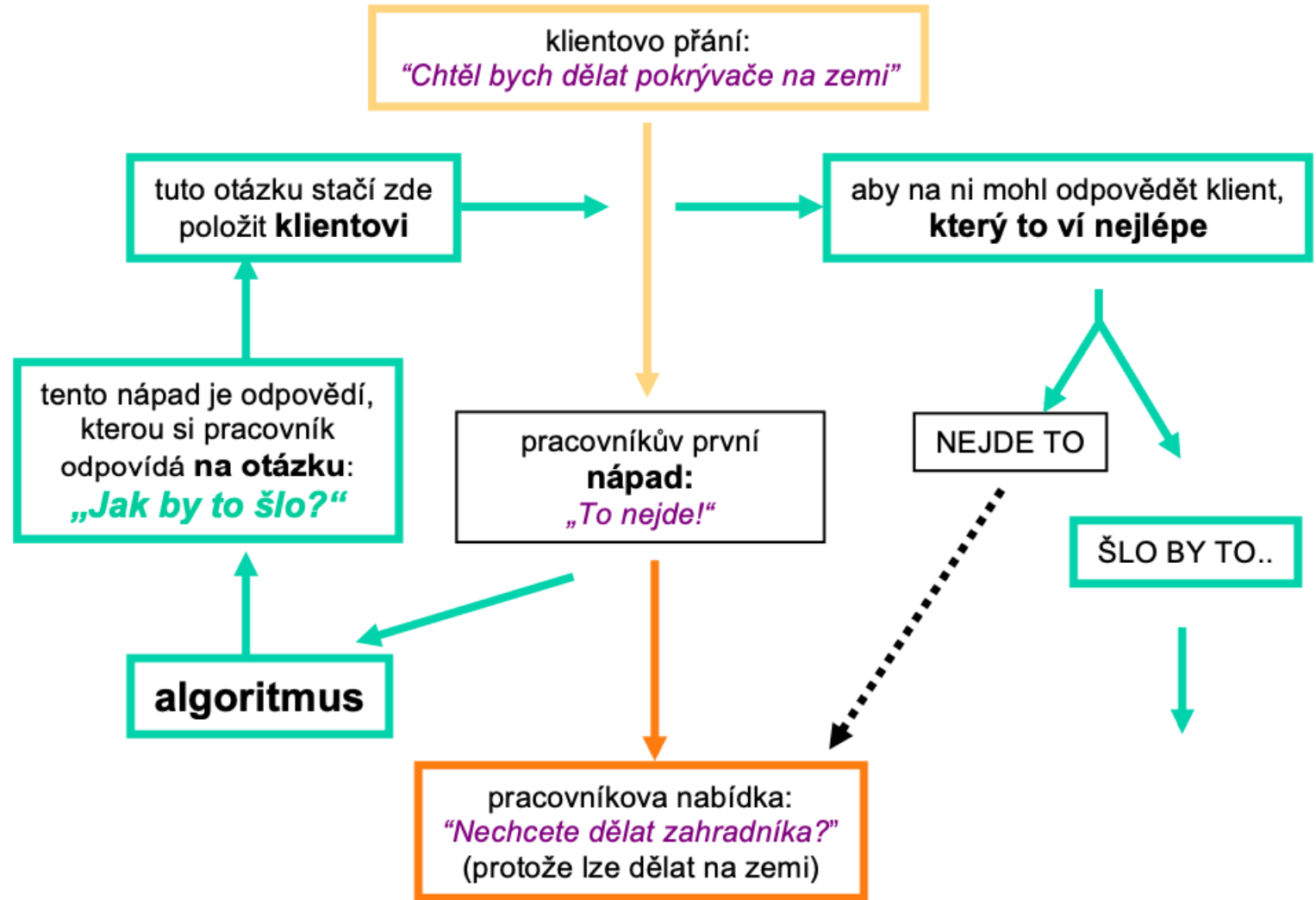
Které postupy  
mohou být  
přínosem pro  
změnu

Které postupy  
mohou být  
kontraproduktivní

A hand is shown holding a white puzzle piece that features a blue silhouette of a person. This piece is being placed into a larger grid of puzzle pieces, most of which are light grey and feature a grey silhouette of a person. The background is a light blue color. The text 'Vzdělání a výkon práce, osobnost' is overlaid in white on the central puzzle piece.

Vzdělání a výkon práce,  
osobnost

# Algoritmus Peclové





# Představení

5 dovedností na které jsem hrdý/á

5 vlastností na které jsem hrdý/á

5 věcí, které mě baví, kterými se bavím

Jaké bych si dal indiánské jméno

# Vzdělání – zákon č.108/2006Sb.

- **§ 109**
- Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.
- **§ 110**
- **(1)** Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.
- **(2)** Bezúhonnost se posuzuje a prokazuje podle § 79 odst. 2 a odst. 3 věty první až třetí.
- **(3)** Zdravotní způsobilost zjišťuje a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti vydává registrující poskytovatel zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktický lékař pro děti a dorost a u zaměstnanců poskytovatel pracovnílékařských služeb.
- **(4)** Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je
  - **a)** vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
  - **b)** vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu.
- **(5)** Odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka při poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 má též sociální pracovník a zdravotně sociální pracovník, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu.
- **(6)** Při uznávání odborné kvalifikace nebo jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie se postupuje podle zvláštního právního předpisu.

- **§ 111**
- **(1)** Zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci. Pokud pracovní poměr sociálního pracovníka u téhož zaměstnavatele netrvá celý kalendářní rok, činí rozsah dalšího vzdělávání jednu dvanáctinu částky rozsahu uvedeného ve větě první za každý kalendářní měsíc trvání pracovního poměru. V případě nepřítomnosti v práci v rozsahu delším než jeden kalendářní měsíc se rozsah dalšího vzdělávání krátí o jednu dvanáctinu celkové částky rozsahu. Povinnost zabezpečení dalšího vzdělávání se nevztahuje na zaměstnance ve zkušební době.
- **(2)** Formy dalšího vzdělávání jsou
  - **a)** specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,
  - **b)** účast v kurzech s akreditovaným programem,
  - **c)** odborné stáže,
  - **d)** účast na školicích akcích,
  - **e)** účast na konferencích.
- **(3)** Další vzdělávání podle odstavce 2 písm. b) se uskutečňuje na základě akreditace vzdělávacích programů udělené ministerstvem na vysokých školách, vyšších odborných školách a ve vzdělávacích zařízeních právnických a fyzických osob (dále jen „vzdělávací zařízení“).
- **(4)** Dalším vzděláváním podle odstavce 2 písm. c) se rozumí výkon odborné činnosti na základě písemné smlouvy mezi zaměstnavatelem a zařízením zajišťujícím odbornou stáž.
- **(5)** Dalším vzděláváním podle odstavce 2 písm. d) se rozumí vzdělávací akce v maximálním rozsahu 8 hodin ročně organizovaná zaměstnavatelem nebo odbornou organizací, jejíž je zaměstnavatel členem.
- **(6)** Dalším vzděláváním podle odstavce 2 písm. e) se rozumí akce odborného charakteru v maximálním rozsahu 8 hodin ročně, jejíž program se týká oboru činnosti sociálního pracovníka.
- **(7)** Účast na dalším vzděláváním podle odstavce 2 se považuje za prohlubování kvalifikace podle zvláštního právního předpisu<sup>43)</sup>.
- **(8)** Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání podle odstavce 2 písm. a) a b) je osvědčení vydané vzdělávacím zařízením, které další vzdělávání pořádalo. Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání podle odstavce 2 písm. c) a d) je potvrzení vydané zařízením, ve kterém byla zajišťována odborná stáž, nebo zaměstnavatelem jako organizátorem odborné stáže nebo školicí akce. Dokladem o absolvování dalšího vzdělávání podle odstavce 2 písm. e) je potvrzení vydané organizátorem konference.

- **PŘEDPOKLADY PRO VÝKON ČINNOSTI V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH**

- **§ 115**

- **Okruh pracovníků**

- **(1)** V sociálních službách vykonávají odbornou činnost

- **a)** sociální pracovníci za podmínek stanovených v § 109 a 110,

- **b)** pracovníci v sociálních službách,

- **c)** zdravotničtí pracovníci,

- **d)** pedagogičtí pracovníci,

- **e)** manželští a rodinní poradci a další odborní pracovníci, kteří přímo poskytují sociální služby.

- **(2)** Při poskytování sociálních služeb působí rovněž dobrovolníci za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.

# Osobnost sociálního pracovníka

Teorie rolí

Teorie  
úspěchu

Vlastnosti

Motivace

Etika

# Teorie rolí – co bylo v pubertě

Role klienta

Role  
pomáhajícího

Občana

Dítěte vůči svým  
rodičům

Rodiče vůči svým  
dětem

Partnera v  
partnerském  
životě

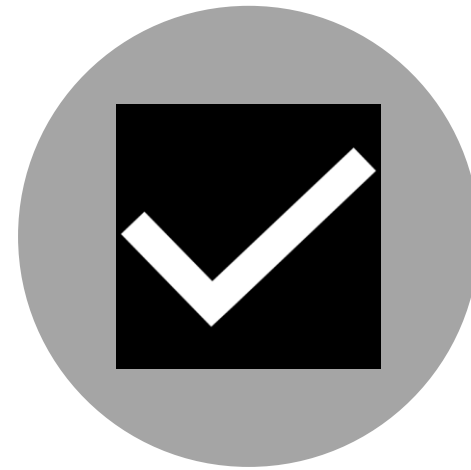
Zaměstnance  
vůči  
zaměstnavateli

Pomáhajícího  
vůči potřebnému  
a jeho potřebám

# Co je úspěch



POCIT



CO SE MUSÍ SPLNIT, ABYCH  
SE CÍTIL ÚSPĚŠNÝ



Úspěch?

„práce je jen jiný název pro úspěch“



# Etika – způsoby pomoci - motivace k profesi

Pomoc

Ochrana

Záchrana

Podpora

Spása

Doprovázení

Manipulace

Dítě, rodič,  
dospělý

# Motivace k sociální práci

- **Altruismus** - chování lze dělit na reciproční (očekávání opětného zisku v různých podobách); pomáhající potřebuje toho, komu může pomáhat, stejně jako potřebný potřebuje pomáhajícího. Motiv konání dobra spočívá v tom, že pomáhající může pomáhat. Výsledkem může být výchova klientů, kteří jsou na osobě pomáhajícího závislí.
- **Soucítí**, který vede k činům, je ušlechtilým motivem pomáhání. Nesmí však přerůst v planý sentiment či přecitlivělost, která zastírá sobectví.
- **Touha po moci** – Moc vytváří z uživatele vazala pomáhajícího. Touha po moci je častou motivací k pomáhání. Úlehla (2005) pracuje s pojmem kontrola oproti pojmu moc – patriarchální přístup k sociální práci. Říčan, který tento motiv nazývá panovačností, přichází se slovní hříčkou: neplést si touhu pomoci s touhou po moci.
- **Uspokojování vlastních potřeb** – Častou motivací k pomáhání je nedostatečné uspokojení vlastních potřeb, zejména lásky a sounáležitosti, ocenění a uznání. Jedná se o substituční chování, které kompenzuje vlastní nedosažené cíle. Výsledkem je narušení zdravého vztahu mezi pomáhajícím a tím, jemuž se pomáhá – zneužití klienta. Od klienta je očekáván například obdiv, vděčnost a podobně. Pot

- **Seberealizace** – jedná se o tzv. metapotřeby podle Maslowa. Sem můžeme zařadit i Franklův smysl, vůli ke smysluplné existenci. Pomáhajícího naplňuje pocit spolupodílení se na něčem, co má přesahující hodnotu.
- **Pocit vlastní důležitosti** – kompenzační chování dodávající sebeúctu, pocit vlastní hodnoty spočívající ve výkonu pomáhajícího – spásitelský komplex.
- **Společenské důvody** – pomáhání jako nástroj rozvoje vztahové sítě pracovníka. Jedná se o doplňování deficitu v oblasti sociálních vztahů.
- **Vnitřní potřeba prožívání vděčnosti** – klient je manipulován do bezvýhradného přijímání pomoci. Tento motiv vyjadřuje věta: „*Vždyť já se vám snažím pomoci!*“ („*A vy...*“ – již syndrom pomáhajícího)
- **Osobní zranění** – v kontaktu s osobami s horším sociálním a ekonomickým kontextem získává satisfakci a zdání vnitřního naplnění.
- **Zvědavost** – přiměřená zvědavost je přirozeným motivem k pomoci, často bývá motivem zvědavost za hranicí zdravé motivace, pomáhající si tak ujasňuje, že na tom „není tak zle“.
- **Povinnost** – jsou lidé s hluboce zakořeněným pocitem povinnosti pomáhat. Někdy je tato povinnost tíživá a pomáhajícímu nepřináší uspokojení.



# Vlastnosti

---

- důvěryhodnost,
- dodržování etického kodexu,
- prosociální chování,
- emoční inteligence,
- životní optimismus,
- přirozená autorita,
- vlastní životní zkušenosti,
- respekt,
- flexibilita,
- odborné vzdělání a všeobecný přehled,
- přitažlivost.

# Etické zásady

Demokratické principy

Respekt jedinečnosti klienta

Využití svých znalostí a dovedností k rozvoji klienta

Dává přednost profesionální odpovědnosti před svým soukromým životem